

Audiodeskrypcja – nowa forma, nowe wyzwania

Aneta Grodecka, Nauczanie zdalne 2020

Audiodeskrypcja :

- ▶ **Oznacza rodzaj narracji opisowej sztuki, której odbiorcami są osoby niewidome i niedowidzące.**
 - ▶ Nie jest przeznaczona wyłącznie dla osób z dysfunkcjami (choć jest to jej pierwotny cel), może być także stosowana, np. na lekcjach języka polskiego z uczniami bez uszkodzeń wzroku.
 - ▶ Pobudza do wielozmysłowości w odbiorze dzieła.
 - ▶ W nauczaniu osób z wadami wzroku ma na celu wyrównanie szans edukacyjnych oraz pokazanie sztuki niewidomym.
 - ▶ Nie jest osobnym gatunkiem.
 - ▶ Cechuje się licznymi środkami artystycznego wyrazu.
-

Audiodeskrypcja dotyczy:

Początki w USA...Joel Snyder

- ▶ *Lata 70. XX wieku – nagrywa pierwsze „książki mówione”; od 1980 tworzy audiodeskrypcje filmów i programów medialnych.*
- ▶ *Prowadził szkolenia z technik opisu w ponad 35 krajach.*
- ▶ *Wydał *The Visual Made Verbal: A Comprehensive Training Manual and Guide to the History and Applications of Audio Description* (2014)*

Swoją formą zbliża się do:

- ▶ **Deskrypcji (opisu)**
 - ▶ **Relacji, opowiadania**
 - ▶ **Przekładu intersemiotycznego**
 - ▶ **Ekfrazy** – Geneza tej formy sięga starożytności, gdy dokładny opis dzieła sztuki, ogrodu, pory roku, przedmiotu był rodzajem ćwiczenia retorycznego.
 - ▶ **Hypotypozy** - Według W. Kopalińskiego jest „barwną, ilustracyjną demonstracją tematu” (www.slownik-online.pl); może przywoływać jakiś obraz poprzez jego sugestywny opis.
 - ▶ **Formy haiku** – Określenie przywołał Joel Snyder, podkreślając tożsamy w obu odmianach zwięzłość, lakoniczność słów i zasadę wielozmysłowej transpozycji rzeczywistości.
-

Pamiętaj, że w audiodeskrypcji chodzi o:

- ▶ odkrywanie, a nie o wymyślanie;
- ▶ dzielenie się, a nie przekonywanie;
- ▶ pokazywanie, a nie o bycie na pokaz.

[B. Szymańska, T. Strzymiński]

Budowa audiodeskrypcji:

- ▶ **Metryczka** stanowiąca zbiór informacji na temat dzieła (tytuł, autor, czas powstania, technika wykonania, obecne miejsce przebywania dzieła)
- ▶ **Opis globalny** będący krótką, kilkuzdaniową informacją dotyczącą tego co przedstawia dzieło
- ▶ **Ujęcie szczegółowe**, które stanowi rozwinięcie części drugiej, a więc opis dzieła
- ▶ **Zakończenie** podsumowujące, w którym można odnaleźć konteksty dotyczące dzieła wraz z propozycją odczytania i interpretacji

Funkcje audiodeskrypcji (B. Jerzakowska):

- ▶ **Poznawcza**- dostarcza wiedzy na temat dzieła
- ▶ **Estetyczna**- pozwala uczniowi na przeżycie estetyczne związane z sztuką
- ▶ **Wychowawcza**- kształtuje osobowość
- ▶ **Kulturotwórcza**- rozwija młodego człowieka otwierając go na sztukę
- ▶ **Edukacyjna**- spełnia założenia *Podstawy Programowej*
- ▶ **Ludyczna**- wywołuje pozytywne emocje związane z obcowaniem ze sztuką
- ▶ **Stymulująca**- zachęca do poznawania sztuki
- ▶ **Terapeutyczna**- stanowi narzędzie wpływające na sferę emocjonalną

Na jakość odbioru audiodeskrypcji wpływają:

- ▶ **umiejętności lektora** czytającego tekst opisujący obraz – odpowiednia modulacja głosu;
- ▶ **tło muzyczne**, które powinno być dopasowane do dzieła i emocji mu towarzyszących;
- ▶ **umiejętności audiodeskryptora** tworzącego opis dzieła sztuki.

Audiodeskrypcja - przykład

Dzieło malarskie

Dotyk w audiodeskrypcji:

- Nazywanie wrażeń dotykowych podczas audiodeskrypcji pozwala odbiorcy odwołać się do własnych doświadczeń percepcyjnych, co w konsekwencji umożliwia lepsze poznanie opisywanego dzieła.
- Przykładowo: włosy *miętko spływające* wzdłuż szyi czy *biała, delikatna, gęsta, mocno skręcona* sierść baranka.

Obraz Quentina Massysa „Madonna z Dzieciątkiem i barankiem na tle krajobrazu”, 1520 rok

Technika: olej na desce

Wymiary: wysokość – 112 centymetrów, szerokość – 88 centymetrów

Własność: Fundacja imienia Raczyńskich przy Muzeum Narodowym w Poznaniu

Obraz przedstawia Matkę Boską z Dzieciątkiem i barankiem. Scena rozgrywa się w plenerze, na tle zabudowań i sadu, za którymi w oddali znajduje się ufortyfikowane miasto.

Na pierwszym planie dominują intensywne kolory: czerwień, błękit, biel, róż oraz zieleń.

Drugi plan utrzymany jest w spokojnej kolorystyce z dominującą rolą zieleni. Na trzecim planie – różne odcienie błękitu.

Młoda kobieta siedzi na ziemi, zwrócona w prawą stronę. Na pochylonej w prawo głowie biały półprzezroczysty welon sphywający

gładko na ramiona. Jasne, rudawe włosy są lekko skręcone. Odślaniają wysokie czoło i miękko spływają wzdłuż szyi. Jasne łagodne brwi, oczy ciemne, o migdałowym wykroju. Prosty, wąski nos. Usta lekko uśmiechnięte. Madonna wyciąga ramiona w prawo, próbując przytrzymać dziecko. Lewa noga zgięta w kolanie, podciągnięta aż do piersi. Prawa noga wyciągnięta na trawie. Kobieta ubrana jest w suknię o ciemnoniebieskiej barwie i otulona jasnoczerwoną tkaniną, która spowija lewe ramię i nogi postaci, odślaniając fragment bosej stopy.

Madonna spogląda w prawo, ku dołowi, na Dzieciątko, próbując je pochwycić.

Nagi chłopiec stoi zwrócony w prawo. Głowę pokrytą rudawymi drobnymi lokami odwraca ku Madonnie. Jego ciemne oczy spoglądają na matkę. Twarz o puciołowatych policzkach. Mały nosek. Pulchne, uśmiechnięte usta.

Ramiona chłopca wyciągnięte w prawo, w kierunku baranka. Dłońmi próbuje złapać go za uszy. Chłopiec podnosi lewą nóżkę. Usiłuje dosięść baranka, wrywając się z objęć kobiety.

Wokół talii Dzieciątka przewiązane jest wąską błękitną szarfą.

Na dole, po prawej stronie, na trawie baranek. Sierść baranka jest biała, delikatna, gęsta, mocno skręcona. Jego przednie prawe kopyto spoczywa na stopie Madonny. Baranek odchyła kark i łeb do tyłu. Patrzy w stronę kobiety.

Murawa, na której rozgrywa się główna scena, przedstawiona jest bardzo drobiazgowo. W lewym dolnym rogu – fragment skały o błękitnawej barwie.

Na drugim planie, nad dzieckiem – zielony sad. Za kobietą, po lewej stronie, fragment wsi.

Na trzecim planie dolina w niebieskawych barwach. Nieco po prawej miasto nad rzeką.

Za doliną płaskowyż. Jego linia wyznacza horyzont. Ponad horyzontem czyste bładoniebieskie niebo.

Cechą malarstwa tego czasu jest perspektywa powietrzna. Polega ona na różnicowaniu planów obrazu pod względem barw. Pierwszy plan posiada barwy intensywne, drugi utrzymany jest w stonowanej, zielono-brązowej kolorystyce, natomiast w trzecim zastosowano barwy szaroniebieskie. W ten sposób obraz zyskuje iluzję głębi i oddaje wrażenia towarzyszące oglądaniu rozległych panoram.

Obraz jest przykładem szesnastowiecznego malarstwa flamandzkiego o charakterze religijnym. Ukazana scena, nawiązująca do kompozycji Leonarda da Vinci „Święta Anna Samotrzecia”, ma charakter symboliczny. Symboliczny jest gest dosiadania baranka przez Chrystusa, zapowiadający jego przyszłą ofiarę, oraz tło za kobietą i dzieckiem. Symbolizuje ono życie doczesne i wieczne. W opisywanym obrazie uwagę zwracają również relacje między postaciami, które – prócz wzroku – oparte są na dotyku, posiadającym swoje wymowne znaczenie. Madonna próbująca powstrzymać Chrystusa nie dotyka jego ciała, lecz niebieskiej szarfy, którą jest przepasany. Gest ten jest słabszy i skazany na niepowodzenie wobec gestu Dzieciątka, trzymającego oburącz baranka – swoje przeznaczenie.

Główne wnioski:

- ▶ Problematicznym zagadnieniem staje się sensowność opisu kolorów, których wzorce u osób z dysfunkcjami wzroku mogły się nie wykształcić.
- ▶ Zastrzeżenia budzi obiektywny charakter opisu w audiodeskrypcji, obecne jest nazywanie emocji, wskazówki i sugestie interpretacyjne.
- ▶ Rozpiętość opisywanych doznań (dotyk) wymaga precyzyjnego słownictwa.
- ▶ Poszukiwania odpowiedniej formy i budowy audiodeskrypcji wciąż trwają.
- ▶ Rola audiodeskrypcji w dydaktyce: kształtowanie umiejętności opisu, bogacenie słownictwa, wrażliwość na detal, umiejętności analityczne, otwartość wobec „inności”.

Propozycja ćwiczenia

Zredaguj audiodeskrypcję obrazu Tadeusza Makowskiego *Słoneczniki* (1907, olej, płótno, 120 x 135, Muzeum Narodowe w Poznaniu).

Literatura dotycząca audiodeskrypcji

- ▶ Jerzakowska B., *Posłuchać obrazów*, Wydawnictwo Rys, Poznań 2016.
 - ▶ Kalbarczyk M., Mirowski J., *Świat opisywany dźwiękiem*, Fundacja Szansa Dla Niewidomych, Warszawa 2015.
 - ▶ Szarkowska A., *Audiodeskrypcja z syntezą mowy*, <http://avt.ils.uw.edu.pl/ad-tts/> [dostęp: 15.11.2016]
 - ▶ Szymańska B., *Rekomendacje dotyczące udostępniania instytucji muzealnych osobom z niepełnosprawnością wzroku i tworzenia audiodeskrypcji do dzieł plastycznych*, OW SARP, Warszawa 2015.
 - ▶ Tomaszewicz T., *Przekład audiowizualny*, PWN, Warszawa 2006.
 - ▶ Walter N., *Nowe media dla niewidomych i słabowidzących*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007.
 - ▶ Zabrocka M., *Audiodeskrypcja tradycyjna a audiodeskrypcja artystyczna. O wpływie języka i formy audiodeskrypcji na komfort jej odbioru przez osoby niewidome i niedowidzące* [w:] *Słowo we współczesnych dyskursach*, K. Jachimowska, B. Kudra, E. Szkudlarek-Śmiechowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014.
-

Bibliografia:

- ▶ Jerzakowska B., *Posłuchać obrazów*, Poznań 2016, s. 7-29.
- ▶ Szymańska B., Strzymiński T., *Standardy tworzenia audiodeskrypcji do produkcji audiowizualnych*, Białystok 2010.
- ▶ *5 zmysłów. Audiodeskrypcja*, Katalog wystawy w Muzeum Narodowym w Poznaniu, oprac. E. Drązkowska, M. Szelaąg, Poznań 2011.
- ▶ A. Grodecka, A. Podemska Kałuża, *Wielozmysłowość. Filozofia i dydaktyka*, Poznań 2012.
- ▶ „Przekładaniec” 2014, nr 28.

